

DR. BALIPAP FERENC

A társadalom- és közösségfejlesztés, mint

(a fejlett világban közel egy évszázada kialakult, negyedszázada Magyarországon is kipróbált, kezdeményezésekkel jelenlévő)

szakmai tevékenység

Nemzeti Fejlesztési Tervhez

kapcsolásának időszerűsége, szükségessége és konkrét lehetőségei

(Javaslat a Nemzeti Fejlesztési Terv készítői és a kormány számára)

A Nemzeti Fejlesztési Terv¹ helyzetismertető, fejlesztési szükséglet meghatározó és a végrehajtáshoz létrehozandó és/vagy működtetni kívánt eszközök, eljárások főlvázolásának sorában többszörösen körülírja – mintegy meghatározza – azt a szakmai tevékenységet, amit **társadalom- és közösségfejlesztésnek**, röviden **közösségfejlesztésnek** (a nemzetközi szakirodalomban *community development*) neveznek. Teszi ezt anélkül, hogy akár csak egyszer is konkrétan megnevezné ezt a tevékenységet és hivatást. Pedig – miként ezt alább bemutatjuk – az angolszász országokból az elmúlt 80 évben világszerte szétterjedt közösségfejlesztési szakmai professzió Magyarországon is – itt a népművelő szakmán belül végrehajtott belső innováció egyik erőteljes, EU-kompatibilis irányaként – mintegy negyedszázada létező tevékenység.

A készülő Nemzeti Fejlesztési Terv aktuális feladatai, még inkább a már leírt szöveg, egyértelműen jelzik, hogy a program fogalmazói tudatában vannak EU csatlakozásunk széleskörű **társadalomfejlesztési** szükségleteinek. Mondhatjuk: **a Terv társadalom- és közösségfejlesztőkért kiált. A rendszerátalakítás és az EU kihívások kettős szorításában lévő Magyarországon nyilvánvalóak azok a feladatok, amelyek sürgetnek egy olyan újfajta, korszerű, európai szakmai közelítést, ami a társadalom- és közösségfejlesztés honi tevékenységének, szervezeti és intézményrendszerének „hadrendbe állítását” kívánja.** Természetes, hogy a társadalomra irányuló és közösségi (civil) részvétellel, kezdeményezéssel történő tevékenységek, szervezetek megjelenése EU csatlakozásunknak kiemelkedően jelentős mozzanatai, hiszen *az elmúlt fél évszázadban nemhogy közösségfejlesztés, de szabad társadalmi öntevékenységek sem léteztek Magyarországon.* (A 90-es évek elejétől ismerhető EU dokumentumokban **közösségfejlesztésként** megjelölt tevékenységek, projektek, pályázatok, elnyerhető pályázati támogatások még folyamatosan szerepeltek. Ezt a fogalmat azonban – nyilván nem tudva e professzió szakmai tevékenységként való hazai jelenlétéről – előbb még (helyesen) **közösségfejlesztésnek**, majd „magyarítva” (!) **népművelésnek**, később **humán infrastruktúra-fejlesztésnek**, újabban **humán erőforrás-fejlesztésnek**, vagy **humán fejlesztésnek**

fordítják. S jóval kevesebbet, egészen mást – pl. munkanélküliek átképzését, felnőttképzést, tanfolyamok szervezését – értve alatta, mint amit a fogalom és a tevékenység világszerte, így az EU-n belül is tartalmilag valójában jelent.)

Napjainkban Magyarországon kb. 25-30-ra tehető azoknak a szakembereknek a száma, akik – megfelelő EU-s szakmai kapcsolatokkal és tapasztalatokkal is rendelkezve – felkészülten művelik a társadalom- és közösségfejlesztés honi gyakorlatát. A NFT-el összefüggésben, mondandónk példákkal történő alátámasztására három olyan egymástól eltérő helyszínekhez és különböző társadalmi szükségletekhez kapcsolódó projektre utalunk, amelyekben több éve olyan típusú közösségfejlesztői munka folyik, amilyenek tömegessé tételét a Tervben leírt helyzetek, szükségletek és célok korparancs-szerűen megkívánják.

Jászszentlászlón Markolt Endre közösségfejlesztő vezetésével 1992 óta egy olyan *Jóléti Szolgálat Alapítvány* folytat széleskörű helyi közösségépítő fejlesztői tevékenységet, amelybe annak idején apportként bevitte az önkormányzat a helyi művelődési otthont majd a könyvtárat is. Az Alapítvány kézművesek tanyája elnevezéssel alkotóházat létesített, amelyben helyi és kistérségi, újabban pedig már külföldi emberek is százával tanulják ki a népi kismesterségeket úgy, hogy azután akár jövedelemszerző tevékenységként is végzik-végezhetik a mesterség művelését. Munkanélkülieket – főleg tartósan állás nélkül lévőket és fiatalokat – folyamatosan képeznek, alkalmaznak és munkához közvetítenek; a kistérség mezőgazdasági és turisztikai fejlesztésében is rendre szerepet vállalnak, kezdeményezéseket tesznek; kistérségi projekt-szervezést és információ közvetítést végeznek; saját halastavas alapítványi ingatlanon szabadidőközpontot alakítottak ki és működtetnek, stb. Fennállása tíz éve alatt több száz millió Ft pályázati támogatást nyerve és saját működési bevételeivel jól sáfárkodva, folyamatosan munkahelyeket teremtve és széleskörű – közte nemzetközi – szakmai partnerkapcsolatokat építve a *Jászszentlászlói Jóléti Szolgálat Alapítvány* olyan települési és kistérségi fejlesztőszervezet mintáját teremtette meg, amely iránt országsszerte tömeges a szükséglet.

Dr. Kecskeméthy Gyuláné közösségfejlesztő Balassagyarmatról (a Szlovákiai határoldalt is érintő) *Ipolytáj Kistérségi Szövetség megszervezésével és közösségfejlesztői szakmai*

¹ A Magyarország Stratégiai Nemzeti Fejlesztési Terve a www.euforium.hu weboldalon található.

alapokon álló működtetésével teremtett ugyancsak terjesztésre méltó mintát.

Hallgató Éva és munkatársai Debrecenben az általuk létrehozott Humán Fejlesztők Kollégiumában, mint non-profit vállalkozó szervezet működését szervezték és irányítják úgy, hogy abban a *szociális hátrányok mérséklése, kezelése és a térségfejlesztési hátrányok leküzdésében való szakértői – és az érintettek részéről közösségi – szerepvállalás jól megfér egymással.*

Vagyis a társadalom- és közösségfejlesztés mai magyarországi gyakorlata e példákkal kiváló – és főleg követhető, terjeszthető – megoldásokat mutat a Nemzeti Fejlesztési Tervben ismertetett társadalmi helyzetek, krízisek és konfliktusok hathatós, egyben EU komform, ugyanakkor társadalmi-közösségi öntevékenységen, az érintettek aktív részvételén alapuló tevékenységekre.

A közösségfejlesztéssel, mint szakmai tevékenységgel megvalósuló társadalom-fejlesztési módszer és eljárás Magyarországon általános bevezetésének és elterjesztésének tehát – immáron a Nemzeti Fejlesztési Tervben rögzítettekből kiolvashatóan is – elodázhatatlanul eljött az ideje.

Az alábbiakban

– előbb a NFT szövegében mutatunk rá a *társadalom- és közösségfejlesztés látens módon (beágyazottan) megmutatókozó szükségességére* (vagy hiányára) utaló megfogalmazásokra;

– majd szövegszerűen a *Tervbe illeszthető, kiegészítő javaslatokat* teszünk;

– s végül általában a *közösségfejlesztésről, illetve a magyarországi közösségfejlesztés kialakulásáról, eddigi változatos történetéről és a kormány által (szerintünk lehetségesnek gondolt) elvégzendő fejlesztési, szervezeti és működtetési tennivalókról* adunk ismertetést.

A társadalom- és közösségfejlesztés „rendszerbeállításához” és működtetéséhez ugyanis a nemzetközi tapasztalatok szerint legalább négy feltétel együttes teljesítése szükséges:

– **állami, kormányzati akarat, elhatározás és finanszírozás** (az EU-tól ez utóbbihoz jelentős arányú támogatás szerezhető);

– **a közösségfejlesztő szakemberek, szakértők, akik értik és vállalják a munkát;**

– **helyi közösségek, polgárok, akik kezdeményezően és aktívan részt vesznek a fejlesztési folyamatokban, projektekben;**

– és létre kell hozni a közösségfejlesztők (EU kompatibilis) felsőfokú szakképzését.

1.

A Nemzeti Fejlesztési Terv szövegében (tömegével) szereplő leírások, gondolatok, mondatok, amelyek – anélkül, hogy e professziót akár csak egyetlen-egyszer is megneveznék – *par excellence társadalom- és közösségfejlesztő szakmai kompetenciába*

tartozó társadalmi helyzeteket, fejlesztési szükségleteket, feladatokat, ill. az EU csatlakozást nehezítő konfliktusokat, kríziseket jelölnek meg

3. lap:

– társadalmi kontroll szükséges a végrehajtás monitoring-rendszerébe,

– a Terv kidolgozásában szociális partnerek és civil szervezetek is részt vesznek,

– a Terv előkészítésének és megvalósításának sikere nagymértékben függ az ország abszorpciós képességétől. (Ezt a társadalom- és közösségfejlesztés – a továbbiakban: TKF – képes és hivatott kialakítani, erősíteni és fejleszteni!)

5. lap:

– „Az NFT stratégiai célkitűzései... a tudás alapú társadalom sikeres magyarországi kialakulását leíró jövőképhez illeszkednek. A 'Kreatív Magyarország' forgatókönyvben leírt fejlődési pályán haladva – jórészt az EU források hatékony hasznosításával – az ország a befektetésvezérelte szakaszról rövid időn belül sikeresen átlép az innováció-vezérelte szakaszba.”

– A szélesen értelmezett innovációs tevékenységek segíthetik a társadalmi élet minden területén a modernizációt, a társadalmi versenyképesség növelését.

„A civil társadalom megerősödése, aktivitásának növekedése szempontjából... alapvető fontosságú... a hátrányos helyzetű rétegek, így a romák és a szegények erősödő társadalmi-gazdasági (re)integrációja.” (EHHEZ TKF szükséges!)

6. lap:

– „... az önszerveződő és önszabályozó civil- és non-profit szféra súlyának növekedésével együtt nagyban hozzájárul a társadalmi versenyképesség folyamatos javulásához.” (A versenyképesség mellett a boldogulás-képesség fogalmát is be kell vezetni. EHHEZ TKF szükséges!)

10. lap:

– A szabadidő és a szabadidős tevékenységek felértékelődnek, ami javíthatja az életminőséget.

12. lap:

– „A tartós munkanélküliség állandósulása” és „A többszörösen hátrányos helyzetű csoportok, különösen a roma lakosság társadalmi kirekesztettsége” c. pontokban leírtak *oka a társadalom és közösségfejlesztés hiánya, másrészt ennek bevezetése lehet a megoldások egyik legbiztosabb* (mindenesetre EU komform) *eszköze is*. Ezen az akut társadalmi krízisek a közösségfejlesztő társadalmi praxis hiányának egyik legdemonstratívabban és legdrámaibban nyilvánvaló tünetei. Ugyanezek érvényesek a 13-14. lapokon leírt (a SWOT elemzésben az ország fejlődésének gyengeségeit soroló pontokban jelzett) további problémákra, konfliktusokra is.

17. lap

– „... az információs társadalom humán és tárgyi feltételeinek hiányosságai azonnali orvoslást igényelnek.”

– A többszörösen hátrányos helyzetű csoportok társadalmi kirekesztettsége miatt „szükség van a problémák

koncentrált kezelésére, így a társadalom és a környezet regenerálását szolgáló programokra.” (TKF-re is.)

18. lap

– A fejlődési pálya egyik fő pillére „a társadalmi (...) regeneráció” mint alapozó elem.

– Magyarországon kedvezőek a feltételek a „gazdasági fejlődésre és a tudásalapú társadalom kialakulására. Ehhez számos területen fejlesztésekre, beavatkozásokra van szükség”. (A NFT-ben ez az egyik leghatározottabb megjelölése a társadalom fejlesztéshez szükséges intézkedéseknek!!!)

– Az átfogó cél I. egészséges, képzett, innovatív és szolidáris társadalom kialakítására irányul. (ENNEK egyik eszköze a TKF.)

19. lap

– Az átfogó cél V. a tudásalapú társadalom és szolgáltató közigazgatás feltételeinek megteremtésére irányul – ezen belül kijelöli „a tudásalapú társadalomhoz szükséges tudásbázist, és az innovációs képességek fejlesztését”.

(ENNEK eszköze is a TKF.)

– Az EU Bizottság fő stratégiai prioritásai – amit a NFT fejlesztési céljai tükröznek – a regionális versenyképesség, a társadalmi kohézió és a foglalkoztatás, a város- és vidékfejlesztés, a fenntartható fejlődés és az esélyegyenlőség.

20. lap

– „Az ország versenyképességét és az életminőségét alapvetően meghatározza a lakosság kulturális és képzettségi szintje, egészségi állapota, a társadalmi kohézió és a szolidaritás mértéke.” (EZEK erősítését szolgálja a TKF.)

– Az információs társadalom kialakításának hiányoznak technikai és humán feltételei is.

– „... az emberi erőforrások területén átfogó cél az egészséges, képzett, innovatív és szolidáris társadalom kialakítása”, melyet az alábbi stratégiai irányok (specifikus célok) mentén lehet elérni: a népesség kulturális, képzettségi és tudásszintjének emelése; ezen belül a térségi kulturális hálózatok helyreállítása és hatékony működésük feltételeinek biztosítása. (TKF lehet a hathatós eszköze.)

21. lap

– „A társadalmi kohézió erősítését szolgálja a társadalmi esélykülönbségek csökkenése, a hátrányos helyzetűek beilleszkedésének elősegítése...”

– „Speciálisan kezelendő a roma lakosság társadalmi kirekesztésének problémája, amely integrált megközelítést, komplex intézkedéseket igényel”. (A romák kedvezőtlen társadalmi helyzetének egyik fő megoldási eszköze a körükben kialakítandó közösségfejlesztés projektek sokasága lehetne!)

– Veszélyeztetett a fiatalok társadalmi beilleszkedése. (TKF-ért kiált!!!)

– Fontos a preventív intézkedések, szolgáltatások fejlesztése (a munkanélküliek körében).

– Az e lapokon felsorolt társadalmi problémák mindegyikében jelen van a közösségfejlesztés társadalmi jelenlétének hiánya – szervezeti, intézményi, szakmai segítői

fejlesztői és finanszírozási értelemben egyaránt.

24. lap

– Az élet minőségének javítása érdekében csökkenteni kell a térségi különbségeket, az életkörülmények különbségeit, biztosítani kell a társadalmi, gazdasági esélyegyenlőséget.

25. lap

– Helyi kezdeményezésekre építve vonzó gazdasági és társadalmi környezet alakítható ki: „megteremthetők a vidék felzárkózási esélyei”.

– „A versenyképesség növelésének, az ország tökevonzó-képességének, a mindennapi életminőség fejlesztésének feltétele, hogy a társadalom... ki tudja használni a tudásalapú fejlődésen és az info-kommunikációs eszközök mindennapi használatán alapuló új paradigma kínáلتa lehetőségeket.”

26. lap

– „Az információs társadalom témyerésének elengedhetetlen feltétele a gazdasági szereplők, a kormányzati szféra, a tudományos élet és a lakosság közös erőfeszítése...” (A lakosság erőfeszítésének EU konform kerete a TKF.)

– „Az egyének, a cégek a régiók és a nemzetgazdaság versenyképességében egyre nagyobb szerepet játszik a humántőke..., valamint a civil szféra hatékonysága, tevékenységének minősége..., a harmadik évezred kezdetén kialakuló jóléti társadalomban különösen fontossá válik a civil infrastruktúra, a civil-, szakmai- és érdekképviseleti szerveződések hálózata, melyeknek kulcsszerepe lehet a gazdasági versenyképesség szempontjából egyre meghatározóbbá váló kommunikációs és kooperációs képességek fejlesztésében, és a kulturális különbségek menedzselésében.” (Teljes mértékben a TKF illetékességi szakterülete.)

27. lap

– „... a társadalom egészét érintő életminőség javításához szükséges a releváns ismeretek, a naprakész információk, a tudás széleskörű hasznosítása, melyhez elengedhetetlen az információs és kommunikációs technikák és rendszerek megléte és használata.”

– „A nemzetgazdaság pozíciója egyre inkább a tudástól, a társadalom tanulási és megújulási képességétől függ. ... az innovációs folyamatok sikerét az emberi erőforrások, az intézményrendszer, az infrastruktúra és a működési feltételrendszer – tehát a teljes nemzeti innovációs rendszer – következetes, harmonizált továbbfejlesztése révén lehet garantálni... amit az infrastrukturális, a tárgyi és a szervezeti feltételek megteremtésével lehet elérni.”

(TELJES MÉRTÉKBEN A TKF szakmai kompetenciájába tartozó feladat.)

28. lap

– „Az EU csatlakozás sikerességének egyik kritériuma a Közösség gazdasági-társadalmi felzárkózást segítő fejlesztési forrásainak teljeskörű és hatékony felhasználása. Ezért folyamatosan fejleszteni kell az EU támogatások fogadására felállított intézményeket, ezáltal biztosítva az ország magas abszorpciós képességét.” (Ezen intézmények egyike a TKF működtetésre alakítható ki.)

29. lap

– „A fejlesztéseknek hozzá kell járulniuk a társadalmi és területi kohézió erősítéséhez, a szegénység és a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentéséhez, a közösségek összetartó erejének előmozdításához...” (=TKF)

– „Az NFT végrehajtása során relatív előnyben kell részesíteni az adott fejlesztési környezetben az adott probléma felszámolása érdekében még nem alkalmazott, újszerű, illetve az adott területen a már létező legmodernebb megoldások alkalmazásával megvalósuló projekteket, valamint az olyan fejlesztéseket, amelyek példaértékűnek és követendőnek tekintendők más térségek számára. is.”
(A társadalom- és közösségfejlesztés – ILYEN!!!)

33. lap

– „Az intézkedések célja a társadalmi kohézió, a beilleszkedés elősegítése, a tanulási nehézségekkel küzdő fiatalok oktatásának speciális támogatásával, a hátrányos helyzetű csoportok – iskolázatlanok, szakképzetlenek, fogyatékkal élők, roma kisebbséghez tartozók, veszélyeztetett gyermekek és fiatalok, hajléktalan emberek, hátrányos helyzetű térségekben élők – részére speciális foglalkoztatási, szociális, közösségfejlesztő és a társadalmi szolidaritást erősítő programok biztosításával a társadalmi kirekesztés folyamatainak jobb megértésével.”**(IME MÉGIS CSAK SZEREPEL EGYETLEN-EGYSZER A NFT-BEN A KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ SZÓ – NAGYON HELYESEN!!!)**

46. lap

– „...az integrált beavatkozások nyomán megindul a vidéki területek környezettudatos társadalmi és gazdasági értelemben egyaránt fenntartható fejlesztése, vagyis végző soron javul az életminőség.”

51. lap

– A prioritási tengely négy fejlesztendő területe közül az egyik: „A gazdasági- és társadalmi fejlődés infrastrukturális feltételeinek javítása.”

2.

A Nemzeti Fejlesztési Tervbe szövegszerűen beilleszthető gondolatok, mondatok a társadalom- és közösségfejlesztés kompetenciájába (a társadalomban zajló fejlesztési folyamatok közül e szakterület feladatkörébe) tartozó tevékenységekről, szervezetekről, intézményekről, és a közösségfejlesztő hivatással kapcsolatos (szükséges és lehetséges) tenni-valókról

A meglévő, a hely beazonosításához részlegesen idézett szövegbe CSUPA NAGYBETŰVEL ÍROTT ÚJ, KIEGÉSZÍTŐ SZÖVEG BEIKTATÁSÁT JAVASOLJUK.

9. lap:

– A sajátos magyar kulturális örökség következményeként kialakult 'kreatív és leleményes' humán tőke magas szintű innovációs képességekkel rendelkezik, **ÉS AKTIVIZÁLÓDVA KÖZÖSSÉGI AUTONÓMIÁKKAL**

KÉPES A TÁRSADALMI KOHÉZIÓT ÉS INTEGRÁCIÓT ERŐSÍTENI.

– A „Kreatív Magyarország” forgatókönyv keretében az oktatás és a kultúra, **A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS**, a kutatás ...stb.

– „...A 'Kreatív Magyarországnál' is kedvezőbb forgatókönyv megvalósulásához a legkorszerűbb technológiák” – ezek közé tartozónak értjük a társadalom- és közösségfejlesztést – „széles körű elterjedését, a társadalmi tudásbázis **ÉS PRAXIS** – és kulturális színvonal ugrásszerű növekedését... hatékony fejlesztéspolitika ... szükséges”. **(EZ MIND TKF-el valósítható meg!)** – Persze nem ugrásszerű kulturális színvonal növekedéssel, hanem módszeres fejlesztőmunkával.

10. lap

– **A szabadidő felértékelődése** alcím teljes szövegének végére a következő mondat: **EHHEZ – EGYÉB TÁMOGATÁSOK MELLETT – ÚJ TEVÉKENYSÉGEK, SZERVEZETEK, INTÉZMÉNYEK, ÉS ÚJ SEGÍTŐ-FEJLESZTŐ HIVATÁSOK SZAKEMBEREINEK KÖZREMŰKÖDÉSÉT IS BIZTOSÍTANI KELL AZ AUTONÓM CIVIL KEZDEMÉNYEZÉSEK TÁMOGATÁSÁRA.**

11. lap

– ...a vidéki élő- és épített környezet megóvásával és megújításával, **A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSI PROGRAMOK BEINDÍTÁSÁVAL** felértékelődhet a vidék társadalmi szerepe... stb.

14. lap

– A települések gazdaságösztönző és marketing programjai kezdetlegeseek, vagy teljes egészében hiányoznak. **A TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL GYENGE VAGY TELJESEN HIÁNYZIK A HELYZETÉRTÉKELÉSBEN, A TERVEK KIDOLGOZÁSÁBAN ÉS MEGVALÓSÍTÁSÁBAN TELEPÜLÉSI, KISTÉRSÉGI ÉS REGIONÁLIS SZINTEN EGYARÁNT.**

17. lap

A NFT célrendszere

– ...Magyarország fejlődésének lehetőségeit alapvetően az itt élő emberek tudása, műveltsége, vállalkozói és innovációs képessége, és **MINDEZEK ÁLTAL BEFOLYÁSOLT TÁRSADALMI VISZONYAI HATÁROZÁK** meg.

18. lap

Átfogó cél I... alcím utolsó pontja után

– **A TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓ ÉS KOHÉZIÓ JAVÍTÁSA, A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉG KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐI ERŐSÍTÉSÉVEL A SZOLIDARITÁS ERŐSÍTÉSE.**

19. lap

az Átfogó cél V... pontjai közt:

– a tudásalapú társadalomhoz szükséges tudásbázis és az innovációs képességek **(PRAXIS – TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS, TÁRSADALMI VISZONYOK)** fejlesztése

20. lap

– a kulturális intézményrendszer eloszlása és minősége

egyenetlen. NEM MŰKÖDIK TÁRSADALMI TÁMOGATÓ RENDSZER, NINCS TÁRSADALMI KEZDEMÉNYEZÉS ÉS ÖNTEVÉKENYSÉG, HIÁNYOZNAK A TÁRSADALOMFEJLESZTÉSBN A CIVIL AUTONÓMIÁK... Az egészséges, képzett, ÖNTEVÉKENY, innovatív stb.

- ... a térségi kulturális hálózatok helyreállítása, és hatékony működésük feltételeinek kialakítása. LÉTRE KELL HOZNI A TÁRSADALMI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A DEMOKRÁCIA FEJLESZTÉSÉNEK TEVÉKENYSÉG-, SZERVEZET-, INTÉZMÉNY- ÉS TÁMOGATÓ RENDSZERÉT.

21. lap

- ... társadalmi esélykülönbségek csökkentése... a szociális védelmi rendszer, A TÁRSADALMI, KÖZÖSSÉGI AUTONÓMIÁK SZERVEZŐDÉSÉNEK ÉS MŰKÖDÉSÜK TÁMOGATÁSÁNAK erősítése által... stb.

26. lap

- ... pozitív példaként említhető a teleházak hálózata (GAZDAGABB SZAKMAI TARTALMAKKAL UGYANILYEN LEHET A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS IS, HA HÁLÓZATÁT KIALAKÍTJUK) melynek segítségével stb.

27. lap

- ... hogy Magyarország az információs társadalom kialakításával... valamilyen mértékben alakítja is a társadalmi fejlődés új szakaszának, nagy hangsúlyt kell fektetni a kutatás-fejlesztés jól koordinált, ÉS A SZÉLES KÖRBE ELTERJESZTENDŐ TÁRSADALOMFEJLESZTŐ PROJEKTEK támogatására.

28. lap

- Meg kell erősíteni a véleménynyilvánítás ÉS A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉGEK szabadságát, az állampolgár személyiségének, AUTONÓMIÁJÁNAK ÉS SZABAD KÖZÖSSÉGI ÖNTEVÉKENYSÉGÉNEK, fogyasztói státusának jogi védelmét.

- A közsféra megújítása leginkább az egészségügy... valamint a területi fejlesztéspolitika, EZEN BELÜL A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉG TÁMOGATÁSA FELTÉTELEINEK ÁLLAMI MEGALAPOZÁSA területén jelent sürgős feladatot.

30. lap

A Humánerőforrás fejlesztés hat fejlesztendő területét javasoljuk kiegészíteni egy hetedikkel, a 3. és 4. pont közé javasoljuk beiktatni a következőt:

- A TÁRSADALOM ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS TEVÉKENYSÉG- ÉS SZERVEZETRENDSZERÉNEK KIALAKÍTÁSA, A TÁRSADALMI ÖNTEVÉKENYSÉGEK SEGÍTÉSE.

31. lap

Az Agrár és Vidékfejlesztés PT három fejlesztendő területét javasoljuk kiegészíteni egy negyedikkel, a 3. pont után beírva a következőt:

- A LOKÁLIS TÁRSADALOMHOZ KAPCSOLÓDÓ KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS.

32. lap

- megfigyelhető a társadalom egyes hátrányos helyzetű csoportjainak kirekesztettsége. AMI A KOHÉZIÓ, ÖNFEJLESZTÉS, KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS HIÁNYÁT, A TÁRSADALOM ÖNÉPÍTKEZÉSE ELSORVASZTÁSÁNAK SÜLYOS ÁLLAPOTÁT MUTATJA.

- A hat fejlesztendő terület 2. pontja

- Társadalom kirekesztés elleni küzdelem a munkaerőpiacra történő belépés ÉS A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS segítségével

- Az egész életen át tartó tanulás politikáját támogató fejlesztések az oktatás és képzés, VALAMINT A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS területén.

33. lap

- A társadalmi beilleszkedés elősegítésének, a szegénység és a társadalmi kirekesztődés megelőzésének és leküzdésének egyik legfontosabb eszköze a munkaerőpiaci részvétel elősegítése, ILLETVE A TÁRSADALMI, KÖZÖSSÉGI ÖNTEVÉKENYSÉGEK FELTÉTELEINEK BIZTOSÍTÁSA.

34. lap

Az előző oldalon elkezdett célok és mérőmutatók utolsó pontjaként:

- A HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK KÖRÉBEN SZERVEZETT KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROJEKTEK NÖVELÉSE. (SZÁMUK ÉS A RÉSZTVEVŐK SZÁMA).

- A gazdaság és a munkaerőpiac változó igényeihez igazodó ismeretek és készségek ... tanulás lehetőségének biztosítását minden társadalmi csoport és korosztály számára. KI KELL ALAKÍTANI A POLGÁRI TÁRSADALOM REVITALIZÁLÁSÁT EREDMÉNYEZŐ TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGEK, SZERVEZETEK, INTÉZMÉNYEK ÉS EZEK FINANSZÍROZÁSÁNAK, VALAMINT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁNAK RENDSZERÉT.

35. lap

Az előző oldalon elkezdett célok és mérőmutatók utolsó pontjaként a következőt javasoljuk:

- A TÁRSADALMI KOHÉZIÓ, ÖNSZERVEZŐDÉS ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK ERŐSÍTÉSE. (TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROJEKTEK SZÁMA ÉS TARTALMA)

- Az egész életen át tartó tanulás ÉS KÖZÖSSÉGI ÖNÉPÍTKEZÉS lehetőségének biztosítása mindenkinek hozzáférhető módon (a felnőttképzési ÉS A KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROJEKTEKBEN, programokban résztvevők száma).

41. lap

- A regionális innováció erősítése a felsőoktatási intézményekhez kapcsolódó regionális tudásközpontok kiépítése, A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS CIVIL ÉS SZAKMAI OLDALÁNAK KIALAKÍTÁSA ÉS ERŐSÍTÉSE.

42. lap

- ... az Internethez való közösségi hozzáférés technológiájának és eszköztárának beszerzési támogatását, VA-

LAMINT ÚJ TÁRSADALMI- KÖZÖSSÉGI TEVÉKENYSÉGEK ÉS SZERVEZETI FORMÁK (CIVIL AUTONÓMIÁK) KIALAKÍTÁSÁNAK ÉS MŰKÖDÉSÉNEK ELŐSEGÍTÉSÉT.

47. lap

A három fejlesztendő terület kiegészítését javasoljuk egy 4. ponttal:

– A LOKÁLIS TÁRSADALOMHOZ (A HELYI KÖZÖSSÉGEKHEZ) KAPCSOLÓDÓ VIDÉKFEJLESZTÉS.

49. lap

A vidéki életkörülmények javítása céljai közé javasoljuk első pontként:

– A FALUSI TÁRSADALOM REVITALIZÁLÁSÁT ÉS MODERNIZÁLÁSÁT (KÖZÖSSÉGEK SZÁMA)

50. lap

– ... az egy főre jutó GDP 2,4-szeresét haladja meg a legkevésbé fejlett észak-alföldi régió hasonló mutatóját. A TÁRSADALMI KÖZÖSSÉG AZ EGÉSZ ORSZÁGBAN LEÉPÜLT, FEJLETLEN, KIALAKULATLAN, DEPRIVÁLT. NINCS KELLŐ TÁRSADALMI FELHAJTÓ EREJE – AKTÍV DIMENZIÓJA – A FEJLŐDÉSNEK, MINDEN A GAZDASÁGI ADOTTSÁGOKON ÉS A TŐKEBEFEKTETÉSEKEN MŰLIK. AHOL E GAZDASÁGI FELTÉTELEK HIÁNYOZNAK, OTT MA MÉG AUTOMATIKUSAN VESZÉLYEK, HÁTÉRÁNYOK, FENYEGETETTSÉGEK LÉTEZNEK.

52. lap

– A helyi életminőség javítása érdekében TÁRSADALMI- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTŐ PROGRAMOKAT KELL INDÍTANI, a szociális és egészségügyi infrastruktúra fejlesztését... stb.

(Mindezek alapján a NFT mellékleteit is ki kell egészíteni, javaslatunk oda történő átvezetésével.)

3.

A társadalom-és közösségfejlesztés szükségessége és időszerűsége – a Nemzeti Fejlesztési Tervben szereplő feladatok végrehajtása szempontjából

3.1 JAVASLAT A KORMÁNY SZÁMÁRA

A magyarországi közösségfejlesztők jelentős gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező, elméletileg jól felkészült kis csapata képes arra, hogy tagjaiból Magyarországon is rendszerbe álljon egy olyan *közösségfejlesztő munkaszervezet*, amely a rendszerátalakítás és az EU csatlakozás által megkívánt közösségfejlesztési munkát az egész országra kiterjedően átlátja, meg tudja határozni, végrehajtását képes megszervezni, és abban meghatározó módon gyakorlatilag is részt tud vállalni.

Eddigi praxisuk, tapasztalataik és jelenleg is végzett hasonló munkáik alapján a közösségfejlesztők képesek

– *kisközösségi, települési, kistérségi és regionális humán fejlesztési stratégiák, társadalom- és közösségfejlesztő programok és projektek kidolgozására, ezeknek az érintett társadalmi*

csoportok öntevékenységet animáló megvalósítására, a fejlesztési folyamatok gyakorlati végig vitelére;

– *gazdasági és humán erőforrások, adottságok fejlesztési célú feltárására;*

– *közösségi felmérések elkészítésére és ezeken alapuló projektek megvalósítására;*

– *megvalósíthatósági tanulmányok elkészítésére;*

– *társadalom- és közösségfejlesztési jellegű képzések megszervezésére és lebonyolítására;*

– *civil, non-profit szervezetek, egyesületek, alapítványok létrehozásának segítésére, működésének alkalmi vagy folyamatos támogatására*

s mindezt úgy, hogy az érintett szereplőkkel, aktorokkal a közösségfejlesztés szakmai elveinek megfelelően együttműködnek.

A nemzetközi tradicionális közösségfejlesztés eszköz- és módszertárába tartozóknál sokkal szélesebb tevékenység- és eljárás-kört érint a hazai közösségfejlesztés mára kialakult gyakorlata, mivel szerves része az átfogóbb jelentésű *társadalomfejlesztés*, a nyugatinál nagyobb mértékben része a hazai munkának a (most kialakuló magántulajdon- és vállalkozás alapú) *gazdaságfejlesztés* is, de – szintén honi sajátosságaink okán – a *településfejlesztés* sem képzelhető el Magyarországon a helyi közösségek fejlesztése nélkül. Mindezekre tekintettel a *vidékfejlesztésnek* is egyik elsődleges helyi, térségi és regionális fejlesztési kiegészítője, társ-eleme a közösségfejlesztés, hiszen ennek révén, szakmai elősegítése által jönnek létre azok az emberi, közösségi kapcsolatok, amelyek az új gazdasági funkciókat, szerepeket, struktúrákat képező emberek között kialakuló viszonyokat foglalják, integrálják (szelídítik, humanizálják) a társadalom, mint rendszer kereteibe.

Szervezetileg a *társadalom- és közösségfejlesztési tevékenységet* – ha életre keltését és országos hatókörűvé tételét a kormányzat (immáron az EU csatlakozás kialakítandó humán-infrastrukturális elemeként) szükségesnek ítéli és ezért támogatni hajlandó – a következők szerint lehetne keretbe foglalni, illetve felépíteni:

A.) *változat: a feladatkört a kormányzat, illetve az államigazgatás rendszerébe bekapcsoló megoldás*

A MEH-ben elhelyezett közösségfejlesztési szakértő, koordinátor, vagy valamilyen besorolású felelős

– akihez egyrészt az e tevékenységet végző valamennyi szervezettel, vállalkozással, munka- és képzőhellyel (mindazokkal, akik szakmai munkákkal megbízhatók) való kapcsolattartás feladatai tartoznak;

– másrészt az EU közösségfejlesztési pályázatainak és projektjeinek gondozása;

– harmadrészt a tárcák azon ügyei, amelyek a közösségfejlesztés szakmai kompetenciáit is érintik (különösen ide értve a vidékfejlesztés és a területfejlesztés, de a szociális és foglalkoztatási szakterületek struktúráiban és intézményrendszerében is megjelenő közösségfejlesztési szükségletek és ezek kielégítésének – szakmai szempontú – koordinálása, információgyűjtés és közvetítés).

Idővel lehetséges, hogy a Kancellárián belül egy 3-5 fős szakmai szervezetté kell fejleszteni ezt a részleget, amivel elérhető, hogy a tárcáknál ne kelljen beállítani ilyen szakmai státuszokat. A legtöbb országban alacsony a közösségfejlesztő szakemberek száma, Magyarországon is inkább a gyakorlat terepein dolgozók számát szükséges növelni, minél több biztos és folyamatos megbízással. Megjegyezzük, hogy e szervezeti szint bármely változat favorizálása esetén is szükséges és célszerű lehet.

B.) változat: a feladatkört intézményesítő megoldás

Indokolt lehet egy, a közösségfejlesztés valamennyi magyarországi ügyével, kérdésével, tennivalóival foglalkozó szakmai (háttér)intézet (pl. a Magyar Közösségfejlesztési Intézet, vagy: Társadalom- és Közösségfejlesztési Ügynökség, Országos Közösségfejlesztési Szolgálat elnevezésű, kis létszámú szervezet) alapítása, amely a szakmai képzéstől a tudományos igényű elemzéseken és a konkrét (megbízásokkal történő) gyakorlati munkák országos szintű koordinálásán át a nemzetközi kapcsolatok ápolásáig terjedő feladatkört látna el. Egy ilyen új intézet felállítását a rendszerváltás következtében kialakult társadalom- és közösségfejlesztési szükségletek tömeges mértékű megjelenése, illetve az ezekre való felelős kormányzati reagálás indokolja. Az intézet részben állami, részben pályázati és egyéb támogatásokból, harmadrészt saját bevételeiből fedezheti működési kiadásait. (Szükség, illetve átmeneti megoldásként elképzelhető egy közösségfejlesztő szakmai részleg fölfejlesztése a Magyar Művelődési Intézeten belül is, ahol – az országban egyedülként – évek óta, lényegében érdemi anyagi támogatás nélkül próbál működni egy négyfős közösségfejlesztői osztály, egyelőre a közművelődési rendszeren belüli kompetenciával.)

C.) változat: a feladatkört vállalkozásban működtető megoldás

A kormány dönthet úgy is, hogy – belátva ennek szükségességét – támogassa a közösségfejlesztés magyarországi praxisának szélesítését, de ezt a meglévő szakmai szervezetek, alapítványok, nonprofit szervezetek és egyéb vállalkozási formák alkalmi vagy huzamosabb idejű és általánosabb jellegű megbízásával, részükre konkrét feladatok és munkák vállalkozásba-adásával oldja meg.

D.) változat: a feladatkört közalapítvánnyá alakító, vagy egyéb módon támogató megoldás

A kormány rendelkezésére álló megoldás lehet az is, hogy közalapítványt hoz létre a hazai társadalom- és közösségfejlesztés feladatainak ellátására, munkáinak támogatására; mely a hozzárendelt forrásokkal és feladatokkal együtt képessé és alkalmassá válhat az országban jelentkező közösségfejlesztő munkák megoldására, elvégzésére, esetleg úgy, hogy a korábban e tevékenységterületen dolgozókból kialakított szervezeti és munkatársi bázisát valamilyen formában összeszervezze, adott esetben a munkákra mozgósítsa. És természetesen lehetséges megoldás

az is, hogy a mostanra létrejött valamennyi (s emellett persze hiteles, szakmailag megbízható) közösségfejlesztési szervezetet, egyesületet, vállalkozást szponzori jellegű (vagy – minimum 3 évre garantált feltételeket biztosító – pályázat útján elnyerhető) támogatásban részesíti a kormány azért, hogy ezek profi!jukat akkor is megtarthassák és az igénylők rendelkezésére állhassanak, hiszen a szolgáltatásaikat, tevékenységüket kérők azt a világon sehol sem tudják megfizetni.

3.2 INDOKLÁS

A Magyarországon több mint évtizede tartó rendszer-változtatás egyik fő mozzanata, hogy az ún. rendszergeneráló viszonyok – azaz a hatalmi-politikai, a gazdasági-tulajdoni, valamint a tudás-, illetve szellemi-kulturális viszonyok, az ezeknek alapot adó struktúrák, szervezetek és mechanizmusok – gyökeres, fordulatszerű átalakítása zajlik. Ezek szükségszerű ellentmondásokkal és konfliktusokkal is terhelt történeti folyamatában végső soron egy (gazdaságilag) *magántulajdonon* és (politikailag) *parlamentari demokrácián alapuló plurális* (differenciált értékelt és érdektagolt, politikailag többé nem egy-központból vezérelt, nem pártállami jellegű, ellenben szabadságon és autonómiákon nyugvó) *polgári társadalom formálódik*, jön létre.

E rendszerátalakító folyamatban keletkező új struktúrák, és az ezek révén vagy ezek mentén kialakuló viszonyok többségükben eleve megcélzottak, politikailag (ha nem is a társadalom egésze részéről, de a politikusok, a demokratikusan választott, legitim képviselők által hozott döntésekben) szándékoltak; ám igen gyakran kvázi-intencionáltak, esetenként éppen nem-kívánatosak is. Az mára lényegében eldőlt, hogy a politikai hatalom szintjén-szintjéről a többpártrendszer és a magántulajdon alapú gazdaság eszméje és gyakorlata milyen irányultságú, miféle célokat követ, de az intencionált politikai és (az egyelőre még mindig – s gyakran érthető szükségszerűség-ből is – erőteljes politikai befolyású) gazdasági változások miatt és következtében kialakuló társadalmi hatások többségükben még kvázi-intencionáltak: sem a politikai, sem a gazdasági hatalom által nem kellően előrelátottak, szakmailag sem programozottak, nem segítettek és kezeltek.

Hogy az új, bonyolultabb és tagoltabb rendszer átalakítással létrejövő alapviszonyainak formálásában égetően hiányzik egy – már a rendszergeneráló új viszonyok primér folyamataiban is a kívánatos, megteremtendő társadalmi béke szempontjait érvényesítő, a jövő konfliktusait elkerülendő preventív célzatú – társadalompolitikai tudatosság az érvényesülése; s ennek részeként praktikusán is mennyire hiányzik a rendszerátalakítás hatalmi szinten létrehozott és működésében onnan támogatott (szükségszerűen új és sokféle) eszköztárából egy *társadalom-és közösségfejlesztési szakmai koncepció kidolgozása és kompetenciájának megteremtése* – az érintett szakmai körökben mindez jó ideje ismert volt már; ám ennek a helyzetnek tart-

hatatlansága az EU-csatlakozás közeledtével válik teljesen nyilvánvalóvá.

Igen öröndetes, hogy a NFT-ben kiemelt hangsúlyt kapott az a gondolat, hogy a már folyamatban lévő rendszerátalakítás és EU-csatlakozás, s ezek hatásainak szabad, spontán érvényesülése mellett a társadalom viszonyainak újrendezésére, a krízisek, konfliktusok, hátrányok kezelésére, társadalompolitikai intézkedésekre, társadalom- és közösségfejlesztésre is elengedhetetlenül szükség van. A (lényegében technokrata és hierarchikus, s emellett centralisztikus alapállású) területfejlesztésről a (sokkal inkább organikus, szerves, erőforrás- és adottság-alapú) vidékfejlesztésre váltó szemlélet is azt sejteti, hogy a világban (különösen a fejlődő országokban, a fejlettek által nekik nyújtott programok és támogatások részeként) folyó vidékfejlesztési akciók és projektek, készülő stratégiák szakmai, tartalmi tevékenységkörébe rendre beletartozó település- és közösségfejlesztési munka megalapozása, felélnkítése és széleskörűvé tétele hazánkban is aktuálissá vált. S természetesen régóta tudásunk van arról is, hogy az EU csatlakozási folyamat brüsszeli forgatókönyvei Magyarországra is tartalmazznak társadalom- és közösségfejlesztési feladatokat, illetve várnak ilyen projekteket, jelentős összegeket szánva ezek finanszírozására.

Mindebből az következik mindazok számára, akik Magyarországon a 70-es évek vége óta több-kevesebb sikerrel és több-kevesebb támogatással kialakították és művelik a helyi és térségi társadalom- és közösségfejlesztési szakmai professziót, lényegében saját munkájukban Magyarországra honosították, itthon is megteremtették ezt a világszerte ismert szakmát, hogy ez úton felhívják az illetékesek figyelmét mindarra, ami tevékenységük célja, lehetősége és értelme; s rámutassanak, hogy mire és milyen módon használhatná fel ezt a felhalmozott tudást, bízhatná meg feladatokkal az ennek birtokában lévő tucatnyi szakembert az EU-csatlakozást – harmonizációt és komfortosítást – végrehajtó kormányzat.

3.3 MAGYARÁZAT

3.3.1 Mi a közösségfejlesztés?

Az USA-ban az 1920-as évektől, más országokban, így Európában is csak mintegy negyedszázada kialakult és elterjedt közösségfejlesztést (community development) és közösségszervezést (community organisation) – mely per-se differenciált gyakorlat szerint valósul meg a különböző országokban – a világon többféle meghatározással írják le. Legáltalánosabb az az értelmezés, miszerint „a közösségfejlesztés és/vagy a közösségszervezés a települések társadalmának fejlesztését jelenti egy bátorító, informáló, kapcsolatszervező munka segítségével létrejövő önszerveződő közösségi hálózat által.”² A közösségfejlesztés lényegében olyan „képessé-tevést – alkalmassá-válást” (képessé válni segített) jelent, amelynek folyamatában egy adott helyen együtt élők, s ott valamilyen helyzet- vagy érdek-

azonosság alapján látens vagy manifeszt módon összetartozó emberek képessé-alkalmassá válnak saját helyzetük, körülményeik átlátására és értelmezésére, az abból való előbbre jutásuk szükségességének belátására, majd céljának közös elhatárolására, az ehhez szükséges erőforrásaik felismerésére, gyarapítására és közös érdeküknek megfelelő mozgósítására, s az elhatárolt tevékenység együttesen kivitelezett megvalósítására, a cél elérésére. Ezt a folyamatot segítő, animáló (és nem irányító, nem vezérlő, nem megszervező) közösségfejlesztő szakember feladata az, hogy az azonos érdek- vagy élethelyzetű emberek csoportját hozzásegítse ahhoz, hogy ők maguk, egymással összefogva képesekké váljanak saját problémáik megoldására, helyzetük önmaguk által kívánt irányú és mértékű javítására.

Városi és vidéki közegben egyaránt széleskörűen elterjedt ez a – jellegét tekintve társadalomfejlesztőnek is nevezett – munka. A közösségfejlesztés gyakorlatban olyan területekkel foglalkozik, mint az adott közösség jóléte, szociális helyzetének jobbá tétele, a szegénység elleni harc és akciók; munkalehetőségek teremtése és felkutatása; a lakáskörülmények, az egészségvédelem, a környezetvédelem javítása; a szabadidő és általában a rekreációs tevékenységek lehetőségének bővítése. „A közösségfejlesztés egyre szélesebb körben elfogadott, mint az emberek közügyekben való tevékenységét és részvételét fokozó módszer, amely rávilágít a fejletlen, a hátrányos és leromlott területek felszín alatt rejtőző problémáira. A célkitűzések között szerepel a közösségek erősítése, az élet minőségének javítása, és minden egyén és közösség számára egyenlő esély biztosítása ahhoz, hogy a társadalmi fejlődés előnyeiből részesedjen. A közösségek megújulása és fejlesztése különböző formákban történhet, és leginkább a kormány és az emberek közötti együttműködés és párbeszéd minőségétől, valamint a rendelkezésre álló erőforrásoktól függ... A közösségfejlesztés olyan 'folyamat' amelynek eredményeképpen az emberek képesekké válnak arra, hogy helyi közösségeikben maguk határozzák meg a sorsukat alakító viszonyokat”³

A közösségfejlesztés tehát olyan szakmai munka, amelyre egy olyan országban, mint hazánk (ahol a társadalom – a szó európai, polgári értelmében – az ötvenes évek elejétől az élet minden területén totálissá tett politikai rendszer működése következtében gyakorlatilag nem létezhetett, s ahol ennek következtében a polgári társadalmat ma ugyanúgy meg kell teremteni, újra kell éleszteni, mint a többpártrendszerű parlamenti demokráciát vagy a magántulajdon alapú piacgazdaságot) rendkívül széleskörű, mondhatni általános, nélkülözhetetlen szükség van. Sokkal több és a világszerte kialakultnál sokkal speciálisabb és nehezebb feladat is hárul a volt ún. szocialista országok közösségfejlesztésére és közösségfejlesztőire, mint amelyek a klasszikus polgári társadalmakban (azok viszonylag stabil rendszereinek működési és integrációs zavarait ellensúlyozandó) kialakultak, hiszen nálunk – ad absurdum – a társadalmi kohézió és integráció történelmi hiánya

² Charlie McCONNELL: A közösségfejlesztés támogatása Európában (Közösségfejlesztők Egyesülete) Bp., 1992.

³ Uo.

következtében előállt helyzet olyan, hogy potenciálisan az állampolgárok teljes köre a közösségfejlesztési tevékenység iránti szükségletek hordozójának tekinthető.

3.3.2 Milyen előzményei vannak és hol tart ma a magyarországi közösségfejlesztés?

Magyarországon a közösségfejlesztés a közművelődésből, népművelők önként – gyakran tiltások és támadások ellenére – vállalt szakmai innovációjából alakult ki. Úgy, hogy a 70-es évek második felében a Népművelési Intézet Művelődési Otthon Osztályának munkatársai körül összeállt egy, alig tucatnyi tagot számláló, kezdeményező szakember-csapat, amelynek műhelymunkája következtében a résztvevők saját településükön, később annak körzetében is a központilag kijelölt kultúra terjesztésére hivatott népművelés helyett egyre inkább a környezetükben élő egyének és közösségek szükségleteire, igényeire építő helyi fejlesztő jellegű munkákba kezdtek. Ennek az eleinte hályogkovács módjára végzett tevékenységnek lett később a következőképpen:

- egyre több helyi egyesület, faluház, az államihoztanácsihoz képest alternatív helyi közösség és szabadidős szerveződés kialakulása, új (nyitott, demokratikus, autonóm) szakmai megoldások, kezdeményezések sokféleségének föltalálása és kipróbálása (ezek egy része, egyes településeken bölcsője lett az új pártoknak is);
- majd 1989-ben az önmagát „nyitott ház” kollégiumnak nevező népművelők köre megalapította a *Közösségfejlesztők Egyesületét*, amely mára példátlanul gazdag szakmai dokumentumtárat, adatbázist hozott létre;
- a rendszerváltás kezdetekor olyan tervek születtek, hogy az addigra már sok elméleti és gyakorlati tapasztalatot összegyűjtött, s a külföldi szakirodalommal és kiváló nemzetközi közösségfejlesztő szakemberekkel is kapcsolatba került hazai közösségfejlesztők a Magyar Művelődési Intézetben kerülnek alkalmazásra, úgy, hogy településükön maradnak, s onnan – egy országos kiterjedésű hálózat részeként, 100-150 kilométeres körzetben ellátják a közösségfejlesztés iránti igények kielégítését, illetve felkeltik ezeket az igényeket;
- 1993-ban egy értelmiségi szakmai egyesülés és a *Közösségfejlesztők Egyesülete*, külső szponzori segítséggel önálló szervezetet, a *Közösségszolgálat Alapítványt* hozták létre, s ennek lett munkatársa az a mintegy húsz hazai közösségfejlesztő, akik azután az egész országot lefedő regionális közösségszolgálati irodákat működtettek;
- ez a szervezet helyi és kistérségi fejlesztési stratégiákat, projekteket dolgozott ki és valósított meg, kistérségi településszövetségeket szervezett, nemzetközi minták és módszerek alapján ún. közösségi felméréseket készített, a 90-es évek közepére nagy számúvá lett egyesületeknek, alapítványoknak, nonprofit szervezeteknek rengeteg segítséget nyújtott, helyi televíziók és újságok alapítását és működtetését támogatta, pályázatokat készített, saját kezében belül létrehozta a később önállósodott *Civil Rádiót* Budapesten, a *Civil Kollégiumot* Kunbáonyban, és 1995-

96-ra számos önálló helyi közösségfejlesztési alapítványt létesített, pl. a *Humán Fejlesztők Kollégiumát* (Románia szatmári-bihari területére és Kárpátaljára is kiható kapcsolatokkal) Debrecenben, az Ipoly-menti, Szlovákiába is átnyúló fejlesztési alapítványt Balassagyarmaton, a csurgói *Közösségfejlesztési Bt-t*;

– az Alapítvány munkatársai a 90-es évek közepén a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem szociálpolitikai tanszékén Magyarországon először képezték egyetemi szinten szociálpolitikus nappali tagozatos alapképzésben részesülőket elméleti és gyakorlati *közösségfejlesztő szakismeretekre* (önálló szakképzés azonban mind ez ideig sem alakult ki, miközben napjainkban már egy-két szemeszteres közösségfejlesztési ismereteket hazánk több mint 10 felsőoktatási intézményében oktatnak);

– az Alapítvány 1995 óta intenzívvé vált munkája a magyarországi és a romániai Szatmár megyék határmenti szakaszán mintegy 40 településre kiterjedő fejlesztési és határmenti együttműködési projekt előkészítése (ez a munka PHARE CREDO támogatásban részesült).

– a legutóbbi időben 2 éves roma képzési programot valósított meg a Civil Kollégium és a *Közösségfejlesztők Egyesülete* Soros alapítványi támogatással;

A *Közösségszolgálat Alapítvány* munkatársainak többsége azonban a sok és sokféle feladat és a számos megbízás ellenére sem tudott jelentős mennyiségű alapítványi bevételt „termelni”, hiszen akkoriban még nem volt komoly piaca ennek a munkának. Miután a szponzori támogatások megszűntek, a közösségfejlesztők szerződését 1995 év végén az Alapítvány nem hosszabbíthatta meg. A mintegy 15 szakember részben magánvállalkozásban, részben másodállásban, részben a fentebb említett más szervezeti formákban lett kénytelen folytatni ezt a nagy társadalmi igényű munkát. Jelenleg a *Közösségszolgálat Alapítványban*, a *Civil Kollégiumban*, a *Civil Rádióban*, ezeken kívül Debrecenben, Balassagyarmaton, Csurgón és Zalaszentgróton valamint Jászszenlászlón létezik valamilyen – egymással immáron csak baráti kapcsolatban álló szakemberek által fenntartott – szervezet, amelynek egy vagy néhány tagja fő- vagy mellékállásban foglalkozásszerűen végez közösségfejlesztést. Ők ugyanazok, akik a 70-es évek vége óta meghonosították, megalapították ezt a szakmát Magyarországon. Szakmai kapcsolataik az utóbbi két-három évben megerősödtek a franciaországi közösségfejlesztők regionális és országos szervezeteivel, ill. számos közvetlen határmenti – a határainkon átnyúló – fejlesztési partnerkapcsolatot alakítottak ki. (Ez utóbbi tevékenység keretében 2002-ben hozták létre a *Határmenti Együttműködések és Fejlesztések Fórumát*, mintegy 70 fős civil szervezetet.)

A csapat tehát (még) dolgozik, megvan. Csak szerte-szórva. Ez a néhány külön töltött év persze rengeteg új tapasztalatot és tanulságot hozott az immáron for-profit és/vagy non-profit, vállalkozásszerűen tevékenykedő, a piaci viszonyokhoz edződött szakembereknek; de nagy kár volna, ha tudásuk és tapasztalatuk nem egyesülhetne is-

mét, s az összehangolt, összefogott gyakorlati hasznosítás mellett nem kezdődne meg sürgősen az ő ismereteik továbbadása, és egy új közösségfejlesztő nemzedék pályára állítása. E csapat, a közművelődési intézményekben dolgozó népművelők egy részének aktív közreműködésével képes arra is, hogy a Magyar Művelődési Intézet és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma szakmai támogatásával megvalósítsa a népművelő szakma újabb, átfogóbb innovációját, ahhoz hasonlót, amilyen a mai közösségfejlesztők megújulása volt.

De mindezeknél jóval fontosabb: nemcsak bűn, súlyos hiba lenne, ha a magyar társadalom – minél kisebb traumák általi, s minél enyhébb veszteségeket okozó – újragódlódását, és emellett az uniós csatlakozást feladatul kapott mostani kormány nem emelné a maga társadalomfejlesztő eszköztárába a közösségfejlesztést. Ha nem hívna életre, nem használná fel a közösségfejlesztést a történelmi jelentőségű NFT megvalósításához, miközben az iránta való igényt oly plasztikusan megjelenítette az ország európai „belépőjét” leíró programban.

Budapest, 2002. október 22.

(A fentieket 2002. október 29-én megvitatta a Magyar Művelődési Intézettel szakmai kapcsolatban lévő szakemberek, civil szervezetek és intézmények képviselőinek egy köre, s kiegészítések után javasolták az anyag előterjesztését a Nemzeti Fejlesztési Terv és Európai Támogatások Hivatalához. A megjelentek felhatalmazták az Intézet vezetőit, s különösen dr. Balipap Ferenc fejlesztési igazgatót, hogy a Hivatallal együttműködve képviselje a fentiekben foglaltak érvényesítésének ügyét.)

CSATLAKOZÁSI NYILATKOZAT ÉS KÉPVISELETRE TÖRTÉNŐ MEGBÍZÁS

Alulírottak az általunk képviselt szervezet/intézmény képviselői 2002. október 29-én Budapesten a Corvin tér 8. sz. alatt megvitattuk, és módosítások után elfogadtuk a Magyar Művelődési Intézet által – kérésünkre – elkészített **A TÁRSADALOM- ÉS KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS, MINT** a fejlett világban közel egy évszázada kialakult, negyedszázada Magyarországon is kipróbált, kezdeményezésekkel jelenlévő **SAKMAI TEVÉKENYSÉG NEMZETI FEJLESZTÉSI TERVHEZ KAPCSOLÁSÁNAK IDŐSZERŰSÉGE, SZÜKSÉGESSÉGE ÉS KONKRÉT LEHETŐSÉGEI** c. Előterjesztést, amihez ezáltal csatlakozunk. Felkértük az Intézetet, hogy ezt a dokumentumot nyújtsa be a **Nemzeti Fejlesztési Terv és Európai Támogatások Hivatalához**, és a továbbiakban a Hivatallal együttműködve képviselje, gondolzza az ebben foglaltak érvényesítésének ügyét.

Szabó Lajos ügyvezető igazgató, Budafok-Tétény Művelődési Ház Kht.

Péterfi Ferenc titkár, Közösségfejlesztők Egyesülete

Giczey Péter igazgató, Csapókerti Községi Ház

Jantyik Zsolt igazgató, Derecske és térsége Vidékfejlesztési Kht.

Devecseri Zoltán igazgató, Városi Művelődési Központ és Könyvtár Kapuvár

Gergye Rezső igazgató, Vasvári Művelődési Ház

Kecskeméthy Gyuláné Sedivi Lilla elnök és titkár,

Ipoly-táj Fejlesztési Alapítvány és Határmenti Együttműködések és Fejlesztések Fóruma

